

TXECOSLOVAQUIA

Quinze anys de democràcia

El 28 d'octubre de 1933, hom ha pogut veure pels carrers de Praga un espectacle singular: àdhuc en el nostre temps de manifestacions imponents: l'exèrcit de l'única democràcia que hagi sobreviscut en l'Europa central celebrava el quinze aniversari de la República amb una parada. Aquesta era tant més eficaç que cercava solament un efecte positiu i evitava tota vana pompa. Davant aquestes tropes, hi havia una petita comitiva i al mig d'ella un àgil senyor de vuitanta-tres anys, vestit com un senzill ciutadà. El professor de filosofia i sociologia

sancionada, el 29 de febrer de 1920, a Alemanya començaven ja a penedir-se d'haver introduït el plebiscit per a l'elecció de president, que contribuïa a minar l'Estat per una demagogia irresponsable. Un president plebiscitari està massa temptat a abusar de la seva puixança i a dissoldre el Parlament sense que calgui. Segons la Constitució txecoslovaca, el president és elegit per les dues Cambres. La seva funció dura set anys i només pot prolongar-se una vegada. Solament Masaryk és reelegible sense límit. El president té el dret de nomenar i de revocar

El president Masaryk en la parada del 28 d'octubre

que és el fundador i el primer ciutadà d'aquest Estat ha provat que l'esperit no ha de viure solament en els núvols, sinó també fer-se valer aquí baix a la terra. Una voluntat de defensar la llibertat per tots els mitjans possibles anima gairebé tota la població, àdhuc els elements més d'esquerra, i ha vençut l'antimilitarisme tradicional. El 28 d'octubre ho ha provat amb tota evidència.

El mètode materialista no aclariria prou ni el fet ni la fàlisi de la naixença de Txecoslovàquia. És clar que no mancaven elements econòmics en la diferència entre eslaus de l'un costat, alemanys i magiars de l'altre, en la monarquia austro-hongaresa. Viena i Budapest devoraven ultra mesura els impostos pagats pels txecoslovacs. Praga, ciutat de tradició magnífica i de gran importància cultural, no podia pagar-se un empedrat modern; les seves dues universitats es trobaven en estades envellits, rònecs i insuficients. En les regions de natalitat mixta, els eslovacs eren econòmicament inferiors. Els més febles havien de reforçar llur lluita econòmica amb una lluita política fent valer la superioritat numèrica. S'ha de remarcar que s'anava a capgirar de cop la coherència econòmica de les terres austro-hongareses, existent des de segles. Podia seguir-se'n un empobriment creixent; sobretot els txecs, per llur agilitat, llur esperit econòmic, llur tenacitat, haurien tingut probabilitats d'assolir la superioritat heretada dels alemanys.

Es amb motius espirituals que cal il·luminar una revolució política. D'antuvi hi havia els ensomnis romàntics, arrelats en el romanticisme alemany; les imaginacions sobre la civilització pacifista dels antics eslaus es confongueren amb records d'una passada puixança real. Aquestes il·lusions animaven la vida del petit burgès txec durant la seva lluita per a una millor existència política i material. Envers 1880, T. G. Masaryk, ara president de la República, dona un nou sentit realista a aquests idealismes polítics. L'historicisme és relegat al segon pla. Cal aspirar, abans que res, a la real llibertat individual i nacional. Les idees democràtiques reemplacen cada vegada més el romanticisme alemany. Havent-se emancipat de la preponderància del pensament alemany, hom descobreix de cop que no es té solament una pròpia tradició política, sinó també espiritual i molt important. Hus i Komensky, havent lluitat per la llibertat de la consciència, esdevenen apòstols per a l'esdevenidor nacional. Pocs pobles estaven tan ben preparats per a l'evangeli de la democràcia predicat pel president Wilson com el poble txecoslovac.

Ara, la independència txecoslovaca ja té quinze anys. Durant aquest temps s'ha afeblit l'impetuosa dels ideals democràtics i socials. Noves idees amenacen seriosament el gran heretatge de 1789. A Txecoslovàquia hom s'adona més fortament d'aquesta crisi perquè l'han passada més o menys agudament tots els seus veïns. A Alemanya, una Constitució liberal s'ha mudat en el contrari més horrosos. La Constitució austríaca no subsisteix sinó sobre el paper; hi ha una dictadura dissimulada a penes. La Carta constitucional de Polònia ha estat modificada ja unes quantes vegades i ara només serveix de decorat per a una dictadura dels militars i de la burgesia d'esquerra, d'altra banda molt capaç. A Hongria, la dictadura es passa del decorat d'un sufragi secret. Una de les aliades més properes de Txecoslovàquia, Iugoslàvia, ha abolit la democràcia reemplaçant-la per un absolutisme real voltat d'una assemblea de notables. A Romania, així mateix, la democràcia sofreix força restriccions de fet.

Els grans democràtes que han fundat Txecoslovàquia, Masaryk i el seu fidel deixeble Benes, confien però en la sort de l'Estat. Han reeixit a mantenir aquesta posició sense perjudicar la democràcia. La Constitució txecoslovaca no ha estat creada tan de pressa com per exemple la de Weimar, i així ha evitat moltes faltes d'aquesta. Quan la Constitució txecoslovaca fou

els ministres; pot dissoldre el Parlament; té un veto suspensiu; en fi, és comandant en cap de tot l'exèrcit. En la Constitució txecoslovaca no hi ha cap article anàleg al 48 de la Constitució alemanya, pel qual el president podria suspendre *via facti* tota la Constitució. Així no es pot preparar una dictadura per abus de prerrogatives presidencials.

El Parlament es compon de dues Cambres, el Senat i la Cambra dels diputats. Totes dues sorgeixen d'unes eleccions generals; el dret electoral és directe, secret, proporcional i igual per a tots els ciutadans d'ambdós sexes. El Senat difereix de la Cambra dels diputats només perquè el dret electoral actiu i passiu està lligat a una edat més avançada i perquè només té la meitat dels membres de la segona Cambra.

Hi ha una llengua d'Estat oficial, la txecoslovaca, o pròpiament dit les dues branques d'un tronc comú, és a dir el txec i l'eslovac. De més a més hom parla a la República el rutèn, l'alemany i l'hongarès. Quant a llur aplicació pública, aquestes tres llengües tenen uns drets treballats fixats segons el caràcter nacional de la població en les diverses regions. Una mena d'autonomia regional existeix només per al districte de la Rússia Subcarpàtica. No hi ha Església d'Estat; de totes maneres, no s'ha arribat encara a un divorci integral de l'Església i de l'Estat.

Gustave Le Bon ha dit: «Per a jutjar un poble, no són les seves institucions polítiques, sinó llur aplicació, el que importa de conèixer.» Cap de les noves democràcies no ha pogut realitzar totalment l'ideal original. Però comparant el diversos Estats, veurem que Txecoslovàquia és la que s'hi ha acostat més. Ha començat la seva existència de democràcia republicana sense les traves d'una dinastia tradicional o d'una forta noblesa nacional. La major part dels homes txecoslovacs que han adquirit importància provenen de famílies burgeses o són encara d'origen més modest: un bon començament per a una democràcia real i vivent, però una base poc favorable per a canvis socials radicals. Car són sobretot els d'origen modest, que han guanyat llur plaça social amb llur treball, els que senten amb més força l'instint de possessió. Es característic que la llengua txeca disposa de tres mots per a designar la noció «estalvi». A la República hi ha una multitud de caixes d'estalvi, públiques i privades, mentre que el comerç sobre compte corrent i per xec és poc desenvolupat. No entra en el tarannà del txecoslovac la probabilitat de caure en la inflació.

Els partits socialistes i mig socialistes són relativament forts en el Parlament; però l'estructura general de la vida pública conservarà més o menys el caràcter petit burgès. Tal com a França, aquest caràcter és modificat per uns moments «estatistes»: l'activitat de l'Estat abasta força esferes en la vida cultural i comercial.

La mentalitat, també, és moderadament progressista i rebutja tot radicalisme. Hom és individualista, però sense ignorar el valor de l'organització i de la solidaritat, i considera el col·lectiu com una ocasió per a l'individu de fer-se valer; però hom rebutja l'asserviment de l'individu al col·lectiu omnipotent. Es ben significatiu que Masaryk combat en les seves teories tota mena de «itanisme». Lluny de tot radicalisme, el sentiment nacional està sols inspirat per la idea de l'Estat i per la comunitat de la llengua; tret una part dels compatriotes de nacionalitat alemanya, ningú no cercaria una legitimació del sentiment nacional per una idea platònica de la raça. El txecoslovac no coneix cap fanatisme, ni religió ni antireligiós. O és indiferent, o es limita a una religiositat natural.

Les dones han conquistat la igualtat de dret per la declaració d'independència i per la Carta constitucional, però de fet ro és realitzada sinó parcialment. Són comptades les places en l'administració superior, en l'advocacia i en la universitat ocupades per dones. En canvi, és relativament considerable el nombre de metgesses i d'institutrius. La manca de places dels darrers temps ha creat una certa animositat contra el treball de les dones casades, sense tenir per ara un reflex legislatiu. La modernització del dret de matrimoni resta encara per acabar.

DR. CTIBOR MEDVIDEK

Praga, desembre 1933.

Exit en la mida
Corbates inarrugables
Pijames a bon preu
JAUME I, 11
Telèfon 11655

Mirant a fora

Proverbi canviat

Sobre el cèlebre Coty — la fortuna del qual, edificada amb la indústria dels perfums, ha sofert darrerament alguns cops fortíssims — el famós caricaturista Sem ha fet aquesta frase, invertint un conegut proverbi: —L'olor no té diners...

Lunatxarsky, mainadera

Pels voltants de 1908, Lunatxarsky, l'home d'Estat soviètic que acaba de morir, i Lenin vivien a París, exiliats, sense gaires recursos. Se'ls veia sovint pel jardí del Luxemburg, on Lunatxarsky empenyia un cotxe amb el seu fill de pocs mesos. Sense prou diners per a pagar una mainadera, el futur comissari del poble passejava ell mateix el seu fill.

Com que d'altra banda, no sabia estar-se de llegir, dintre aquell cotxe, demés de la criatura, hi havia tot de llibres més o menys nous, que Lunatxarsky devorava sota els arbres del Luxemburg.

Matis

Es diu que aquesta Mlle. Argal que ha estat elegida Miss Paris, no sols és bonica, sinó que, rara avis, té enginy i tot.

L'endemà de la seva coronació, li parlaven de les competicions americanes en les quals es tria Miss Univer. Un interlocutor assegurava que les candidates tanquís tenien més probabilitats de triomf que les europees.

—I, a més a més, aquestes americanes tenen raça — refermà un dels presents.
—I tant, les tenen totes! — acabà vivament Mlle. Argal.

Temps de crisi

L'escena passa a casa d'un sense feina americà.

El petit Jimmy s'afanya a posar les sabates a l'escalfapanxes.

—Què fas, Jimmy? — li pregunta sa mare.

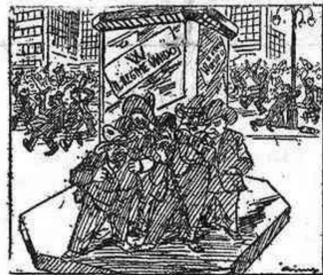
—Poso les sabates perquè ha de venir el Papà Noel.

—No t'hi amoïnis. Aquest any està arruïnada i no hi trobaràs res dintre.

—Oh, mamà, provem-ho. Per pobre que sigui, potser encara es trobarà a la butxaca tres o quatre cents perquè he estat tan bon minyó...

—No posis les sabates, Jimmy! Es pobre, tan pobre, que si te les veu, potser se l'endurà les sabates!

Sense feina

—I ara com ens guanyarem la vida?
—Si no ens dediquem al contraban d'aigües minerals...

(Guerin Meschino, Milà)

El procés del Reichstag

L'acusat búlgar Dimitroff s'ha fet d'allò més popular. Les seves respostes ràpides i oportunes, les seves audàcies i impertinències divertien sovint l'auditori, que sentia envers ell certa simpatia.

Adonant-se'n, Dimitroff s'animava a interrompre més i més el president, que a penes podia aconseguir de posar ordre.

Un dia que el búlgar es superà, uns joves hitlerians del públic arribaren a aplaudir-lo, i el president els féu expulsar. Un d'ells, exterioritzant l'afició dels joves alemanys contemporanis pels que saben manar, digué:

—Quina llàstima que sigui comunista! És de la pasta d'un Führer!

El comunista Gide

Era sabut que André Gide no estava pas mal proveït dels béns d'aquest món. Malgrat això, ja és sabut que l'autor de Si le grain ne meurt s'ha convertit darrerament, amb un cert estrèpit, al comunisme, amb gran satisfacció dels roigs, que poden lluir un nom important en la llista d'adeptes.

Però ara, un fet recent; ha posat en evidència que la confiança burgesa ha investit el flamant marxista amb el càrrec de president d'un consell de propietaris.

Alquímia

L'alquímista Roosevelt.—Creieu-me, ara n'estic segur: vaig a transmutar l'or en paper.

(Magyarország, Budapest)

EL BUDA VIVENT

Ha mort el Gran Lama

A Lhasa ha mort el Dalai Lama del Tibet. Per a molts de nosaltres la nova té un interès tan relatiu que no mereix sinó unes línies a la secció telegràfica dels diaris.

Contràriament, resulta d'una transcendència capital per a una bona part de l'Àsia on el Gran Lama exerceix la seva jurisdicció espiritual. I no cal dir la seva importància per als habitants del Tibet, on el gran Lama exerceix, a més de la jurisdicció espiritual, el poder temporal, absolut, i és amo de vides i hisendes.

La defunció del sobirà del Tibet ens invita

Damunt d'aquesta institució familiar i dins d'aquesta duresa del clima, s'enlaira el règim teocràtic, conseqüència del qual és que una tercera part de la població i, per tant, més de la meitat dels homes, singularment els hereus, és destinada a l'estat religiós, al celibat.

Per totes les comarques del Tibet que no siguin els planells deserts creuats pels nòmades, abunden les lamaseries, cenobis budistes immensos i monumentals en què viuen grans gernacions — algunes en tenen tres i quatre mil — d'homes afeitats de cara, vestits de burell groc i coberts per una mena de barretina punxeguda.

La història d'aquest país és tan curiosa com la geografia. Durant els primers segles de la nostra era, els xinesos hi varen dur l'aritmètica i la medicina, els hindús el budisme i l'escriptura. L'any 639 fou fundada Lhasa i, a primeries del segle XI, fou establert el lamaisme, barreja del budisme amb les religions locals.

L'emperador xinès Cubilai Kan va instituir al segle XIII el poder temporal del Dalai Lama, que amb el temps va obtenir jurisdicció absoluta i propietat completa de tot el territori.

Un centenar de lames, superiors dels principals convents, són tinguts per encarnació vivent de Buda. Damunt de tots, se'n destaquen tres: el Dalai Lama de Lhasa, pontífex del budisme del Tibet, Mongòlia, Xina occidental, Botam i Sikkins i rei i amo del Tibet; i el Ranxen de Tashilumpo, que té un caràcter marcadament religiós i l'Hutukhtu, d'Urga, ciutat de la Mongòlia, que enclou 30.000 budes i 60.000 monjos, el qual té un caràcter polític i militar.

Al segle XVIII el Tibet és anexionat a la Xina, que hi tramet dos ambaixadors que governen en pugna amb les autoritats dependents del Gran Lama, però tenen cura de no ferir el prestigi del sacerdot rei.

L'any 1854 el Tibet va haver de pagar tribut al Nepal a conseqüència d'una guerra desventurada, i a primeries del segle actual els anglesos hi projectaren la seva política des de l'Índia.

Regnava des de l'any 1893 el pontífex que ara ha mort. Com que un Gran Lama és tingut per l'encarnació de Buda, quan mor, la seva ànima transmigra, després d'un parèntesi de menys de 49 dies, al cos d'un nen.

La missió de les altes jerarquies del lamaisme és endevinar quin nen ha rebut l'esperit de Buda, educar-lo i governar en nom seu durant la minoria. Unes vegades el designa el Gran Lama abans de morir i altres hom consulta els oracles. L'any 1875 va morir el Dalai Lama, dotzena encarnació de Buda, i l'oracle va dir que calia que un monjo de costums puríssims cerqués el nen, encarnació tretzena de Buda.

Fou trobat l'any 1876 un nen de família pobre que tenia les condicions demandades per l'oracle i fou dut al Potala per a exercir la magistratura suprema. L'any 1893 va declarar-se major d'edat i va començar una governació enèrgica. Però el seu regnat ha estat ple de peripècies i contrarietats.

L'any 1904 una expedició anglesa va envair el Tibet fins a Lhasa i el Gran Lama fugí cap a la Xina. Tornà quatre anys després i en 1910 foren els xinesos els que el feren fugir cap a l'Índia.

Els funcionaris anglesos el reberen amb tots els honors i ell va procedir impertorbablement com un déu vivent, inaccessible. Ho demostra la fotografia presa a un hotel de Darjeeling, en què el Dalai Lama apareix dalt d'un sol improvisat.

A l'agost de 1912 tornà a Lhasa ja ben amic dels anglesos, que contrarestaran la influència dels xinesos fins al punt que a primers de 1913, el Dalai Lama proclamà la independència del Tibet i signà un tractat amb el Lama d'Urga.

Des de llavors fins ara s'ha mostrat atent a la política exterior, però no s'ha decidit a obrir les portes del seu país al trànsit i al comerç europeu, sinó que l'ha mantingut com una regió separada del món en la qual hom pogués seguir la vida petrificada d'altres temps.

MIQUEL CAPDEVILA

El Buda vivent sobre un tron improvisat en una cambra d'hotel de Darjeeling

a girar els ulls vers l'Àsia Central i dir quelcom del país prohibit, contrada gairebé tan extensa com Espanya, França, Itàlia i Alemanya juntes, que forma una república teocràtica, voltada de misteri i plena de particularitats de vida, una més curiosa que l'altra.

Es curiós el que ocorre a l'Àsia. Uns pafos, com el Japó, es modernitzen agressivament i demanen decidits una plaça còmoda per a les seves gernacions que es multipliquen de pressa. Altres, com la Xina, abandonen el misteri i obren als ulls dels estrangers les ciutats prohibides, immensos palaus que formen unes segones viles al costat de les del comú de la gent i que ara, deserts i mal entretinguts, veuen créixer l'herba als patis i esquarterar-se les parets.

Simultàniament, altres països com el Tibet i el Nepal es repleguen sobre si i es tanquen a la penetració de la vida europea, com si entorn d'ells caiguessin cada dia nous vels de misteri i de xovinisme.

Avui és impossible a un europeu arribar fins a Lhasa, la capital del Tibet, que projecta entre les muntanyes més altes del món la silueta del Potala, el palau immens que habita el Dalai Lama, senyor absolut del país i déu venerat per bona part de l'Àsia budista.

No sempre el Tibet ha estat impenetrable a l'home d'Europa. L'any 1624 el jesuïta pare Antoni de Andrade establí a Lhasa una missió i, poc després, els caputxins també hi predicaren l'Evangeli.

L'any 1714 hi arribaren els jesuïtes Desideri i Freyre, el primer dels quals hi romangué tretze anys, i l'any 1719 els caputxins hi establiren una capella i un hospici, però en foren expulsats l'any 1740.

Vint anys abans hi havia anat l'holandès Van der Putte, el primer laic europeu que entrà a Lhasa.

Fins l'any 1811 no hi va anar el primer anglès, Thomas Manning, disfressat de criat d'un general xinès el qual havia guarit. Al cap d'un mes d'ésser a la ciutat sagrada, fou advertit que perillava i va fugir vers la Índia.

L'any 1846 arribaren a Lhasa els latzeristes francesos — Gablet i Huc —, els quals foren expulsats al cap de dos mesos. El pare Huc ha deixat una curiosa relació de la seva estada a Lhasa que forma part de la seva gran obra *Souvenirs d'un voyage dans la Tartarie, le Tibet et la Chine*.

Després tots els exploradors han fracassat en l'intent d'arribar-hi. Alguns com el francès Dutreuil de Rhins trobaren la mort pel camí l'any 1894; i un que a força d'astúcia va arribar-hi, el metge anglès Mac Govern, es salvà de l'hostilitat del poble gràcies a la intervenció del mateix Gran Lama.

Estava escrit que una dona triomfaria en l'empresa vedada als homes més arriscats. L'orientalista francesa Alexandra David-Neel, que coneixia la llengua del país, va emprendre la marxa l'any 1928 amb un lama jovenet que havia adoptat per fill, i demanant caritat i vestits pobres, arribaren a Lhasa, hi visqueren dos mesos, visitaren detingudament tot el Potala, i se'n tornaren com havien vingut.

Fruit d'aquest viatge i de les anteriors estades al Tibet han estat els llibres *Voyage d'une parisienne à Lhasa* i *Mystiques et magiciens du Tibet*.

Conegudes les dificultats de l'accés i les prohibicions que barren el pas a l'europeu que s'arriba pels camins del Tibet, hom pot suposar que allí la vida és ben diferent de la nostra.

Només cal recordar que «el país de la neu» té, per terme mig, una alçada de 4.000 metres sobre el nivell del mar i és solcat per les muntanyes més altes del món, presidides per les crestes de l'Himalaia, una de les quals, l'Everest, projecta la seva punta, verge encara avui del peu de l'home, a 8.845 metres.

A la duresa del clima correspon l'estranyesa dels costums informats per la institució de la poliandria — avui atacada per la revolta dels homes — gràcies a la qual la dona pot tenir quatre o cinc marits i fer-los treballar sense miraments.

PER A FOTOGRAVATS, LA CASA

ANTONI MARTI

Màxima rapidesa ■ Màxima qualitat

AVINYÓ, 19, pral. ■ Telèfon 17047 ■ BARCELONA

